

Özgür Yazılım ve Açık Kaynak Nedir?

Ömer Madra-Mustafa Akgül

Açık Radyo, Açık Gazete

07/03/2005

Ömer Madra: Bilkent Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nden Mustafa Akgül'le beraberiz. Bugün açık kaynak konusunu konuşacağız.

Mustafa Akgül: Bilişim ve akıllı cihazlar çok fazla girmeye başladı hayatımıza, bilgi toplumuna geçiş de onlarla bağlantılı. Burada önemli bir araç bilişim, onun da önemli bir parçası yazılım. Dolayısıyla akıllı buzdolabından, cep telefonundan, bilgisayara, uçaklara, sağlık sektöründe kullanılan makinelerin hepsi yazılım esasında. Yazılımı çalıştıran kod dediğimiz bir metin var, o metni insanlar okuyunca anlayabilirler, o önce bir değerlendiriyor ondan sonra makineye giriyor, makineye yükleneni uzman bile anlayamaz, başka araçlarla bakması lazım. Açık kaynak dediğimiz şeyin temelindeki düşünce, o metnin kullanıcı tarafından görülebilmesi ve değiştirilebilmesi. Yani kullandığımız yazılımı daha güvenilir hale getiriyor, fonksiyonlarını ihtiyacına göre uyarlayabiliyorsun.

ÖM: Yani ortak kullanıma açık?

MA: Buna, normal kullanıcı hakkı olarak bakıyoruz, açık kaynak kod hareketinin temel fikri, kullanıcının yazılımı istediği ölçüde, özgürce kullanabilmesi, hiçbir sınırlama olmadan kullanabilmesi, kaynağına erişmesi, değiştirebilmesi ve dağıtabilmesi. Açık kaynak hareketi aslında bir özgürlük hareketi. Yazılımı kullanan insanların, o yazılımı istediği gibi kullanabilmesi, değiştirebilmesi ve dağıtabilme özgürlüğü, bunun parasız ya da ucuz oluşu ikinci planda. Ayırd edici fikir, yazılımın sınırsız olarak kullanabilmesi, incelenebilmesi ve değiştirebilme imkanı sağlaması.

ÖM: Bundan daha doğal bir şey de olamaz gibi geliyor insana. Neden bunu tartışıyoruz? Özgürce kullanıma engel mi var?

MA: Kapalı yazılım tekelleri bir tane değil aslında, bir tanesi dominant ama hepsi bunu kapalı kullanarak "bu bizim temel zenginlik kaynağımız" mantığıyla kullanıcıya değiştirme hakkını vermiyorlar. Mesela araba satıyor, kullanıcıya "sen ancak bana çok büyük para verersen belki açar motorunu düzeltirim" diyor, ya da sana bir ev satıyor ama planları yok ortalıkta. Dünyada Stallman'ın başlattığı, Torvalds'ın ciddi bir ivme verdiği uzun süreli bir hareket var, bir camia hareketi, yeni bir bakış açısı, yeni bir felsefe, yeni bir iş yapma modeli olarak gelişmiş, kendi sosyolojisini yaratma süreci olan bir açık kaynak hareketi ve bu hareket bütün dünyayı sarmış durumda.

ÖM: Richard Stallman'ın da son yazılarından birinin başlığı da, "Bill Gates ve diğer komünistler", çok ironik.

MA: Bill Gates'in 94'te verdiği demecine bakıyor ve şu andakiyle karşılaştırıyor Stallman, Bill Gates 94'teki o demecine göre komünist olmalı diyor. O şekilde bir dalga geçme var.

ÖM: Çünkü "fikir mülkiyeti" adı altında, Bill Gates "bütün bu tekelleşmeye karşı çıkan, özgürlüğü savunan herkes komünisttir" demiş. Kendisi de 94'de tam aksini söylüyordu, ama o zaman büyük şirket değildi.

MA: Tekel konumuna gelince durum değişiyor. Çok önceleri Apple'la Bill Gates arasında bir kavgaydı, Stallman Bill Gates'i desteklemişti. Apple "bu pencere

görüntüsü benimdir, parasını vereceksin, lisans alacaksın" dedi. Stallman da "bu ortak maldır, bu tip şeyler olamaz" dedi, Stallman hâlâ aynı çizgide ama Bill Gates başka türlü konuşuyor. "Bunu ben buldum" diyor. Yani utanmasalar çarpmanın, toplamanın patentini isteyecekler.

ÖM: "Bunu biz araştırdık, bulduk" diyorlar değil mi? Bu yazıda, bana önemli görünen şuydu, "herbiri binlerce patente ve birbiri ile çapraz lisanslara sahip büyük şirketler dışında herkes zarar ediyor. Sadece onlar kâr ediyor bu işten" diyor.

MA: Tabii, henüz hayata geçmedi, "bunlara uyun" deme noktasına gelmediler, gelirse kimse yazılım üretemeyecek.

ÖM: Patentleri destekleyenler sadece büyük şirketler.

MA: Açık yazılımın felsefesi, bilimin felsefesidir. İnsanlar yazarlar, onun üzerine kurarlar, paylaşırlar, iç denetim vardır. Bu yazılım patenti, "bunları ben buldum kimse kullanamaz, parasını vermek zorundasın" gibi yaklaşımlar gelişmeyi engelleyen şeyler.

Açık kaynakla ilgili bir kaç şey söylemek lazım; Örneğin Linux bir açık kaynak işletim sistemidir, dünya web pazarının %70'ini tutan Apache yazılımı da bir açık kaynak projesidir, herkes internette bedava indirebilir, kullanabilir. Internet Explorer'dan çok daha güvenli olan Mozilla Firefox da açık kaynaklı bir web tarayıcısı, şu anda 30 milyon kişi kullanıyor. Open Office adlı, Microsoft Office'in yaptığı hemen herşeyi yapabilen, bedava indirebileceğiniz, Türkçe imla denetimi vs. olan bir açık kaynaklı yazılım daha var.

Dünyada neler oluyor? Türkiye'de Bill Gates'in gelişi ile öğretmenlere laptop verilmesi, okullara XP alınması konusu var. Altı çizilmesi gereken bir kaç şey var; bu konularda açık kaynak dünyası eşit koşullarda rekabet etmek istiyor. Microsoft bir marka. Teknolojide şöyle bir problem var, ilk öğrendiğiniz zaman, dikkatli bir eğitim almazsanız, marka ile kavramları karıştırırsınız, kavramı öğrenemezsiniz, markayı öğrenirsiniz. Mesela biz "nescafe" deriz, "senin IBM'in ne marka" deriz, vs. Yani kavramı bilmeden markaya odaklanırsınız, markaca düşünürsünüz. Bu tip tehlikeye karşı, bir alışkanlık vermişler. Q klavye ile başlayan birinin F klavyeye geçmesi zordur, Amerika'da da böyle, Amerika'da Q klavyeye karşı bilimsel olarak numara klavyesi yapıldı, kimse geçmiyor. Çünkü geçişin maliyeti var, profesyonelsen geçebilirsin ama arada bir yazıyorsan, iki parmak yazıyorsan geçişi çok ağır geliyor, insanlar yapamıyorlar.

Burada da bu tehlike var ve Microsoft'un öğretmenlere vereceği eğitiminde, öğretmenlere dağıtılacak, bilgisayarlarda XP dayatılıyor, devlet de alternatifleri düşünmeden yapıyor. Bizim önerimiz işletim sistemi olarak da alternatifler ortaya konsun, donanım olarak da, mesela, "donanım olarak intel" diyor, intel de iyi bir marka, ama AMD var, başkası var, bırakın kullanıcı karar versin, isteyen laptop alsın, canı isteyen de desktop alsın, daha ucuz. Kullanıcıya seçim hakkı vermek gerekir.

ÖM: O seçim hakkı dediğinizi de biraz demokrasi ile bağlantılı.

MA: Tabii "ben sana seçimleri sunuyorum" diyebilmek lazım. Bir ülke olarak ona hazır değiliz, garip bir şekilde herkes "en iyisini ben biliyorum, herkes bunu yapsın!" diyor.

ÖM: Ufacık bir düzeltme yapalım, artık Bill Gates'e "Sir Bill" diyeceğiz, İngiltere'de Kraliçe'den de ünvanını almış, 1991 yılında imiş söyledikleri "insanlar bugünün fikirlerinin çoğu üretilip, bunlara patent alındığı günlerde, patentlerin nasıl verildiğini

anlamış olsalardı endüstri tamamen dururdu” diyor. “Gelecekte kendine ait hiçbir patenti olmaksızın kurulacak yeni bir şirket dev şirketlerin belirleyeceği paraları ödemedi bir yere gidemezdi. Bu meblağı ödemek zorunda” diyor.

MA: Şimdi de orada eleştirdiği görüşleri savunuyor. Şunun altını çizmek lazım, burada insanlığın gelişmesini engellemek söz konusu. Yazılım yaşamsal önemdedir, bilişimin önemli bir parçasıdır, bilişim ise insanlığın bilgi toplumuna geçişinin temel aracıdır, önemli bir aracıdır. Yani o araç olmadan bir yere gidemezsin, tek başına yetmez ama bilişimi etkin kullanamayan hiçbir toplum ilerleyemez, bu yarışta geri kalmak zorunda kalır.

Bill Gates’in Türkiye’ye gelmesi üzerine açık kaynak kod platformu olarak, Türkiye’de bu işle ilgilenen sorumlu kişiler, sivil toplum kuruluşları, bilişim şirketleri, uzmanlar, akademisyenler ve sade vatandaşlar olarak açık kaynak kod platformu adı ile bir bildirge yayınladık. Onu www.acik-kaynak.org.tr adresinde herkes görebilir, gidip destek olabilir, imza atabilirler.

ÖM: Adı da bize uygun.

MA: Bazı anlaşmalar yapıldı, o konuda da altının çizilmesi gereken, bir takım rekabet kurallarına uymayan şeyler yaptılar. Türk Telekom ile Microsoft anlaşta, Türk Telekom’un şu andaki açıklamalarına göre Microsoft teknolojileri yapmak üzere bazı firmalarla öngörüşmeler yapacak ve ön yeterlilik verecek. Türk Telekom zaten tekel konumunda, hakim durumunu kötüye kullanan bir kurum, yazılım konusunda hiçbir uzmanlığı yok, ihale ile yapılması gerekirdi, platformun bağımsız olması gerekir.

ÖM: Yani Türk Telekom ile Microsoft işbirliği yaptı?

MA: Evet. Külliye hatalı, birinci el ihale ile yapılması lazım, teknolojinin bağımsız olması lazım.

ÖM: Yani serbest, açık kaynak kullanılmasını tercih etmesi

MA: O tabii tasarruf açısından önemli ama en azından eşit şans verilsin istiyoruz biz, ihaleye çıksın. Türk Telekom’un uzmanlığı değil, ayrıca tekel konumunda. Yapılan o kadar çok hata var ki. Türk Telekom tekel olduğu için bu işlere hiç bulaşmaması gerekir. İkincisi, bu işin ihale ile yapılması lazım. Üçüncüsü ise, bu platformun bağımsız olması gerekir. Bizim açık kaynak bildirgemizden altı çizilmesi gereken bir kaç noktayı söyleyeyim: Açık kaynak kod, bir özgürlükler meselesidir, kullanıcının ne kullanacağına kendisinin karar vermesi ve kullanıcıya özgürlük veren bir yapıdır. Tasarruf ve güvenlik çok önemli parçalarıdır, bütün dünyada bunlar oluyor. Bir başka nokta; bu insana yatırımdır, Türk insanına, küçük bilişimciye, küçük sermaye şirketlerine yatırımdır. Hazır çözümlerin peşinde bu yatırımların üretilmesine, bilişim sektörünün gelişmesine, yazılımcıların Türkiye’nin her yerine yetişmesine yönelik bir yatırımdır. Bir başka önemli nokta, bilişimi kullanan diğer sektörlerde rekabet alanı sağlamaktır. Mesela bazı küçük firmalar açık kaynak kullanarak önemli avantajlar elde ediyorlar. Siz dünyaya cep telefonu satıyorsanız veya bilişimi kullanarak herhangi bir şey yapıyorsanız, bu buzdolabı bile olsa burada kullanıcı yazılımının maliyeti, açık kaynakla daha ucuz, çünkü hazır üzerinde çalışır bir şeyler var, onun üzerine siz herhangi bir lisans alırsanız, bunun parası çok ciddi. Hem geliştirme maliyeti, hem de lisanstan dolayı işletme maliyeti diyebileceğimiz ürüne direk yansıyan maliyet sabit, yani parça başına giren maliyet daha düşük olacaktır. Açık kaynak rekabet için önemli, tasarruf için önemli, insanları yetiştirmesi için önemli, ülkedeki kaynakları iyi kullanmak için önemli. Açık kaynak yazılımları mütevazı donanımlar üzerinde çalışabiliyor, yani elinizde hâlâ 486 varsa, kıyıda köşede kalmış Pentium 1-2 varsa, ille en son model donanım olması gerekmez. Yani Mercedes’e binmek zorunda değilsiniz, açık kaynak sizin eski arabanızı da hızlı çalıştırır.

(3 Mart 2005 tarihinde Açık Radyo'da Açık Gazete programında yayınlanmıştır.)

4-5 Mart 2005 tarihleri arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi "Özgür Yazılım ve Açık Kaynak Günleri"ne ev sahipliği yaptı. İki gün boyunca eğitim seminerleri, konferanslar ve Özgür Yazılım / Açık Kaynak hakkında tartışmaların yapıldığı etkinliklere Miguel de Icaza, Georg Greve ve Louis Suarez-Potts da katıldılar.

[Özgür Yazılım ve Açık Kaynak Günleri 2005](#)

www.acik-kaynak.org.tr

[Linux Kullanıcıları Derneği](#)